

VARFÖR EJ SVENSK HISTORISK FILM?

*Av förste vice talmannen, trädgårdsmästare
KARL MAGNUSSON, Skövde*

Den svenska filmen har haft sin glanstid, måhända i viss mån betingad av en för det dåvarande mindre kräsen och fordrande smak hos allmänheten, men också främjad av att de filmatiskt starka svenska litteraturalsterna lägo färdiga att utnyttja; det räcker att härvid erinra om Selma Lagerlöfs diktning. Svensk films resurser gent emot utländsk var därjämte före talfilmens tillkomst mer jämförbara — de stora språkområdena innebära uppenbarligen för talfilmen ett så avsevärt försteg i konkurrensen, att redan därigenom filmen från ett litet språkområde blivit så betänkligt handicpad att man därifrån näppeligen kan vedervåga den ekonomiska risk, som inspelningen av en dyrbar utstyrsselfilm alltid innebär. Detta utesluter dock ej möjligheten för svensk film att bättre än som under senare år varit fallet hävda sig i konkurrensen.

Det ligger otvivelaktigt en viss sanningskärna i det omdöme, som man ständigt möter från vår ungdom: — »Svensk film ja, det är väl ingenting att se.» Omdömet må vara i viss mån överdrivet och motsäges av den i många fall avsevärda publiktillströmningen till enstaka svenska filmer, i viss mån dock mera orsakad av en långt driven biohunger än av filmernas publikdragande kraft. Några egentliga »schlager» jämförliga med exempelvis »Körkarlen» eller »Jerusalem» har dock de senare årens svenska film icke förmått uppvisa, om beroende på bristande filmtext eller svagare regi och svagare skådespelare eller på samtliga dessa orsaker vågar jag icke avgöra.

Det förefaller en utomstående råda verklig brist på goda filmuppslag och filmförfattare — en brist som nog delvis spåras även utanför vårt språkområde. Det till äckel odlade och moraliskt upplösande uppslaget om mans och kvinnas otrohet mot varandra, om det stora arv, som oväntat ramlar ner på filmhjälten, om

Celestin och Floridor etc. går att begagna någon eller några gånger, men ständigt upprepat blir det övermåttan tramsigt. Det må nu vara, att uppslagen för verkligt dramatisk handling och dramatiskt liv äro i hög grad utnyttjade och svårfunna. Men även enklare uppslag kunna ge en njutbar film, om handlingen icke göres för naivt orimlig och regien ej låter spelet allt för mycket avvika från levande livet. Ofta syndas så uppenbart häremot, att åskådaren måste göra den reflexionen: Så går det dock inte till i levande livet.

Det må vara tillåtet illustrera detta med en kritisk granskning av en av den senaste säsongens mest sedda och relativt välvilligt bedömda svenska filmer — filmen »Den blomstertid».

Om en landsortsbo — och filmen spelas ju helt i landsortsmiljö — ställdes inför ett prov att gissa sig till den manliga huvudpersonens borgerliga yrke, skulle han utan tvekan gissa på skräddare men däremot knappast tänka på klockare, detta oberoende av att huvudpersonen sysslar lite med musik, men det gör understundom även en skräddare. Filmens präst är så långt ifrån dagens prästtyp, att han tvärtom i hela sitt uppträdande och tal verkar lika föråldrad som den prästkrage han bär eller som pjäsens ålderdomliga cylinder. Persontyp och uppträdande skulle möjligen passa in på åttiotalet men absolut icke i dag — jag erinrar blott om den absolut föråldrade orationen. Så tala icke våra dagars präster. Lärarintypen har många riktiga drag, men det kvinnliga tecknas fullständigt fel, när den gott viljande men melankoliska och förgrämda kvinnan under den något besynnerliga scenen vid bildandet av ungdomsföreningen plötsligt slår över till en hård, lugn, befallande och beräknande kvinna, i stället för att på kvinnosed slå över i hysteri.

Regissör och aktör måtte sakna varje aning om hur det går till vid ett rejält svenskt bondslagsmål. För den, som sett eller varit med om ett sådant, är det övermåttan löjligt och förbluffande, när den »slakhasade» och ej så litet timide klockaren, sedan han stärkt sig med en »slurk» brännvin, med stora steg marscherar utåt vägen och där träffar fyra stycken kraftiga bonddrängar sittande på gärdesgården och överlag ger dessa en »sittopp», så att de ramla ner på marken och bli — liggande. Även om han samlat humör för sådant, är hans örfil ingalunda av den styrka, att någon därför »ramlat från stättan» men, även om så skett, skulle denne sannerligen inte legat stilla och låtit kamraterna en efter en miss-

handlas utan ögonblickligen sprungit upp med ropet, »är du förbannad klockare», och hanterat denne så pass omilt, att han varken den månaden eller nästa utan kryckor gått i brudstol med lärarinnan. — Skulle filmen förlorat på lite med realitet i inspelningen?

Är det en sorglig nedärvd vana eller på grund av lättheten att spela sådana scener, vilket gör att dryckesscener i regel framställes särdeles naturtroget på svensk scen. Den druckne sjömannens roll i filmen brister sannerligen inte i realism. Likaså må det — i detta fall till berömmelse — erkännas, att hans gamla mor spelas med mycken och äkta känsla. Om slutscenen med folkskooken, som kommer för att frivilligt gräva grunden till nya föreningslokalen, är endast att anmärka, att så beter sig en skara höns, som nyss slupit ut på sopbacken, där den ena sprätter igen vad den andra nyss sprättat upp, men icke förståndigt och metodiskt arbetande lantfolk.

Säkerligen skulle filmen blivit långt mera njutbar, inspelad med ett mera troget återgivande av levande livet. Amerikanska överdrifter passa illa för svensk film; vi ha lyckligtvis börjat komma ifrån den oart, då polis- och militärmakt endast återgavs i karikerad form, vrångbilder som voro i hög grad osanna och endast för vulgäruppfattningen roande.

Man bör räkna med filmen som en bestående och verkningsfull faktor i vårt folks och ej minst i vår ungdoms fostran och i dess nöjesliv. Det är då en angelägenhet av icke ringa vikt, att det skapas en god film i den mån vi därutinnan förmå påverka eller nyskapa. Möjligheter därtill saknas dessbättre icke.

Personfilmen och den historiska filmen har i någon utsträckning odlats av våra filmbolag men knappast med större framgång. Om orsakerna härtill vågar jag icke ge något omdöme, blott en fråga: Har tillräckligt intresse, kapital och handlag offrats på uppgiften?

De försök som i tidigare skede genomfördes för skapande av filmer med motiv ur Sveriges historia undandraga sig mitt omdöme, helt enkelt emedan jag därav intet sett — filmen låg den tiden utanför mitt intresse. Måhända skulle dock en nyinspelning om Engelbrekt och Gustav Vasa gärna med inläggande av i vår barndom ännu som sanna ansedda, av historikerna senare betvivlade, historierna om Gustav Vasas äventyr i Dalarna vara värt ett försök. Olaus Petri, Nils Dacke, Olov Rudbeck, Lasse Lucidor

»den olycklige» eller Gustaf Mauritz Armfelt — för att taga några exempel — borde vara goda filmgestalter, om blott värdiga skådespelare och fullmogen regi finnes. Ansatsen med John Ericsson, med Victor Sjöström i huvudrollen, slog väl ut och manar till efterföljd, för att inte tala om det intresse, vilket filmer sådana som Pasteur, Zola etc. samlat. Även för musikfilmer finnes mycket svenskt historiskt stoff.

Ett hittills, såvitt mig är bekant, alldeles obearbetat filmområde är de stora svenska folkrörelserna såsom nykterhets- och väckelse- rörelserna, särskilt de sist nämnda. Men då jag nämner dessa är det icke utan bävan — jag skulle för intet i världen ha velat fästa uppmärksamheten härpå, om det resulterade i undermåliga icke allvarligt fattade eller de stora ämnena ej fullt värdiga filmer. Men den stora, ja skriande, både andliga och lekamliga nöd, som föregick dessa rörelser, det grepp om och den rörelse i folksjälen, som väckelsen medförde, den andliga och lekamliga lyftning, som växte fram ur denna, voro av den mest genomgripande betydelse för vårt folk och — detta sagt ur filmsynpunkt — av stor dramatisk kraft. Så kan Lars Levi Læstadius märkliga levnadsbana, hans kamp mot superi och förfall, hans förakt för jordisk vällevnad och hans hädanfärd, vilande på en björnfäll i Pajala ytterst torftiga prästgård, göras till ett filmepos som få. Men jag betonar ånyo — vi röra oss här på i viss mån helig mark — en inspelning av sådana motiv måste ske med pietet och inlevelse.

— Det händer någon gång att en talare ber om tillgift för att ha vågat uppträda i diskussionen. En sådan känsla tränger sig i viss mån författaren in på livet, när han dristat sig taga till orda i detta svårbedömda ärende utan annan kompetens än en smula sunt förnuft och lite kritiskt sinne, men därjämte driven av en önskan, ej minst för vår ungdoms del, att en god svensk film utan förkonstlingskultur och sedlig slapphet må framväxa. Men skall detta syfte nås, då kräves ej minst hos regi och skådespelare en ingående kännedom om svenskt folkliv och kynne — ej blott som nu synes vara fallet om vissa blaserade stadsbors — samt förmåga och vilja att återge detta, förmåga att ösa djupt ur de rikedomar, som det svenska folkets liv och historia innehåller. Därutinnan har mycket brustit.